

Кильдерова Л. В. Формирование и развитие творческих способностей старшеклассников в процессе творческой деятельности на уроках технологий.

В статье рассмотрены особенности процесса формирования и развития творческих способностей старшеклассников в процессе творческой деятельности учащихся на уроках технологий, значение творческой деятельности для общего развития личности ученика старшей школы. Характеризуются особенности организации творческой деятельности школьников разных возрастных групп. Описано значение творчества для процесса раскрытия и развития творческого потенциала, творческих способностей учеников.

Ключевые слова: творческие способности, творческая деятельность, творчество, индивидуальная деятельность, преобразовательная деятельность, индивидуальные особенности личности, умственные действия, обучение, развитие, творческий процесс, интеллектуальная деятельность, возможности учебно-познавательной, практической деятельности на уроках технологий.

Kil'derova L. V. Forming and development of creative capabilities of senior pupils in the process of creative activity on the lessons of technologies.

The article deals with the peculiarities of formation and development of creative abilities of pupils in the process of creative activities in the classroom technologies, value creative activities for the overall development of the individual student high school. Characterized by features of creative activity of students in different age groups. Describe the importance of creativity for process discovery and development of creative potential, creative abilities of students.

Keywords: creativity, creativity, creativity, individual activities, transforming activities, individual opportunities personality, mental action, training, development, creativity, intellectual activity, the possibility of teaching and learning, practice in the classroom technologies.

УДК 372.868.9

Кімова О. А.

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СИДОРЕНКА**

У статті розкрито бачення В. Сидоренком підготовки вчителя трудового навчання. Показано розуміння ним даної проблеми як засобу удосконалення трудового навчання школярів; звернення уваги на недоцільність перейменування спеціальності вчителя трудового навчання на вчителя технологій та необхідність гуманізації його роботи; обґрунтування шести груп компетентностей сучасного вчителя трудового навчання; визначення аспектів фундаменталізації його підготовки як умови забезпечення професійної мобільності; визначення ним рівнів професійної підготовки вчителя та рівнів оволодіння професійною діяльністю; з'ясування суперечностей, які обумовлюють невідповідність підготовки вчителя потребам сучасної школи.

Ключові слова: вчитель трудового навчання (технології), педагогічна спадщина В. К Сидоренка, умови забезпечення професійної мобільності вчителя.

Входження освіти України в європейський простір, виведення її на рівень світових стандартів супроводжується як оновленням вимог до загальноосвітньої підготовки учнів, до її практичної спрямованості, так і до підготовки майбутнього вчителя. Запровадження нової техніки та технологій, розвиток нових форм господарювання, зростання обсягу знань про можливі перетворення матеріалів, енергії й інформації вимагає від вищих педагогічних навчальних закладів підготовки фахівців, зокрема вчителів трудового навчання (технологій), з високим рівнем професіоналізму, готовності до педагогічних інновацій, можливих змін у сфері професійної діяльності та безперервного підвищення кваліфікації тощо. Саме вчителі технологій, підготовлені до праці в інформатично та технологічно насиченому світі, сприятимуть розвитку творчих здібностей своїх учнів, забезпечать їх включення в творчу працю, підвищать продуктивність трудового навчання.

У зв'язку з цим модернізація підготовки майбутніх учителів технологій є однією з актуальних проблем сучасної вищої педагогічної освіти вирішення якої сприятиме задоволенню потреб загальноосвітньої школи у компетентнісних педагогічних кадрах.

Різним аспектам проблеми професійної підготовки вчителя трудового навчання (технології) присвячені дослідження В. Гусева, М. Корця, С. Лісової, О. Коберника, В. Мадзігона, В. Стешенка, В. Титаренко, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, А. Цини, тощо. Так, в роботах Д. Тхоржевського обґрунтовано позиції щодо назви спеціальності, кваліфікації, змісту підготовки вчителя трудового навчання та доцільності її здійснення за ступеневою системою. Подальшого розвитку проблема ступеневої освітньо-професійної підготовки вчителя трудового навчання набула в працях В. Стешенка. Сутність та завдання технічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в умовах реформування освітньої галузі "Технології" науково обґрунтував М. Корець. Питанням методики підготовки майбутніх учителів технологій до художньо-трудової діяльності та формування в них естетичної культури присвячені праці Л. Оршанського і В. Титаренко.

Проблему сучасної дидактики технологічної освіти висвітлено в роботах О. Коберника. Методичну систему індивідуалізованого трудового навчання вперше обґрунтував Г. Терещук. Одними з перших методику трудового навчання в початковій школі обґрунтували І. Волощук та В. Тименко. Стан методичної підготовки вчителів трудового навчання (технологій) у вищих педагогічних навчальних закладах України висвітлено А. Малихіним.

Розуміючи потребу необхідності модернізації підготовки вчителів трудового навчання відповідно до змін, які відбувалися в освітній галузі "Технології" та суспільстві взагалі, В. Сидоренко розглядав проблему більш широко. А саме, як складову комплексу дій з підвищення ефективності та продуктивності технологічної освіти.

Мета статті: визначити та розкрити основні положення педагогічної спадщини В. Сидоренка щодо проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Враховуючи соціально-економічні та науково-технічні зміни в суспільстві В. Сидоренко зазначав, що в таких умовах, сучасна загальноосвітня школа має отримати вчителя "нової формації", якому притаманна широта поглядів, високий рівень загальної та професійної культури, вміння швидко оновлювати свої знання та вміння, готовність до роботи в нових умовах, здатність адаптуватися в педагогічних інноваціях.

Так, перші публікації В. Сидоренка були присвячені питанням відповідності назви спеціальності вчителя трудового навчання (Трудове навчання. Технологія виробництва) назви самого навчального предмета [1], що було обумовлено запровадженням освітньої галузі "Технологія" в навчальний план загальної середньої освіти. Намагаючись пояснити логічність запропонованої назви до шкільної освітньої галузі "Технологія" та відповідної вчительської спеціальності "Вчитель технологій", він наполягав на неможливості існування вчителя будь-яких технологій, яких існує безліч: обробні, переробні, перетворюючі тощо. Натомість науковець обґрунтовував доцільність назви освітньої галузі як "Основи виробництва". Відповідність такої назви, на думку науковця, пов'язана з трьохкомпонентністю поняття виробництва, яке включає техніку, технологію та економіку.

Відповідно до цього В. Сидоренко запевняв, що конкретизації технології в назві вчительської спеціальності призведе до її наближення до інженерно-педагогічної, що суперечить потребам школи. Тобто, питання з назвою вчительської спеціальності, за твердженням ученого, залишається відкритим і нині.

Враховуючи задекларовані державою пріоритетні напрямки розвитку системи трудового навчання під керівництвом В. Сидоренка та О. Коберника групою вчених було розроблено "Концепцію технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України" [2], в якій сучасні вимоги до вчителя висловлено в педагогічних умовах набуття учнями компетенцій у процесі технологічної освіти. Так, умовою реалізації даної концепції було визначено навчально-трудовий процес, організований на засадах проектно-технологічної системи навчання, яка характеризується трудовою діяльністю кінцевим результатом якої є розроблення та виготовлення творчого проекту – продукту. Це вимагає

посилення практичної спрямованості шкільної освіти та формування нового рівня компетентності в галузі технологічної освіти, що є головною новацією й продуктивною технологією навчання, розповсюджені в багатьох країнах Європи.

Її опанування, як доводять наукові праці В. Сидоренко, неможливе без оновлення змістового наповнення “професійної компетентності вчителя”, основною частиною якої має стати педагогічна культура, найважливішим носієм якої науковець вважав професійну етику. Особливості якої він визначив як любов до дітей, повага й вимогливість до них; уміння знайти ефективний виховний засіб впливу на особистість та колектив; справедливість; комунікативність; високий рівень зовнішньої та внутрішньої культури [3].

Саме на таких взаємовідносинах учителя та учнів будувався освітній процес в “прогресивній освіті” Д. Дьюї, педагогічні ідеї якої стали основою сучасного продуктивного навчання.

Розуміючи, що нині дедалі більшого значення набувають такі професійні якості вчителя, як повага до особистості учня та його права на самовизначення, готовність педагога до етично адекватної поведінки в різних ситуаціях шкільного життя В. Сидоренко визначав, що сучасний педагог має володіти такими групами компетентностей [3]: соціальні, пов’язані з готовністю брати відповідальність на себе; полікультурні, які стосуються розуміння і поваги до мови, релігії, культури різних людей; комунікативні – передбачають опанування усним і писемним спілкуванням, оволодіння кількома мовами; інформаційні – оволодіння інформаційними технологіями, вміння здобувати, критично осмислювати та використовувати інформацію; саморозвитку та самоосвіти, пов’язані з готовністю навчатися впродовж життя; продуктивної творчої діяльності.

Високий професійній компетентності вчителя, як зазначав В. Сидоренко, сприяє й фундаменталізація професійної підготовки студентів педагогічних ВНЗ. Саме фундаменталізація, зазначав науковець, покликана забезпечити професійну мобільність сучасного фахівця, що стає все більш актуальною в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці. Принцип мобільності, на його думку, передбачає широту підготовки вчителя трудового навчання, його готовність до стрімких змін у змісті навчання, здатність швидко переорієнтуватися на викладання будь-якого нового профілю трудового навчання в старшій школі [4]. При цьому, головною ознакою фундаменталізації професійної підготовки вчителя трудового навчання, В. Сидоренко визначив знання студентів з психофізіологічних основ процесу формування трудових умінь і навичок учнів. Саме такі знання, запевняв учений, дадуть можливість побудувати цілісний психологічний контур управління трудовою діяльністю, який дозволяє учням здійснювати виконання й виготовлення заданого продукту праці на основі поставленої мети. Педагогічною умовою цього, як підкреслював вчений, є можливість і вміння вчителя забезпечити позитивну мотивацію в набутті нових ЗУН, уміння змінювати зміст, методи та засоби роботи з учнями на уроках, ставити перед учнями проблемні ситуації й проблемні завдання, які викликають в учнів потребу осмислення виконуваної ними практичної діяльності та законів її побудови. При правильному здійсненні вчителем цієї стратегії, запевняв науковець, процес трудового навчання має постати як проблемно-орієнтований курс, спрямований на формування цілісної трудової діяльності.

Саме таке бачення ролі вчителя трудового навчання в організації навчальної діяльності учнів відповідає й вимогам продуктивного навчання, спрямованого на більш ефективне засвоєння предмета та отримання максимуму продуктивних знань і вмінь.

Розкриваючи концептуальні положення професійно-графічної підготовки майбутніх учителів технологій В. Сидоренко визначав важливість спеціального (техніко-технологічного) та методичного компонентів в їх діяльності. Так, спеціальний (техніко-технологічний) компонент, зазначав учений, пов’язаний з технічним мисленням. Він передбачає використання розумових процесів, властивих творчій конструкторській діяльності, що спирається на фундаментальні знання з техніки й технології, знання методів рішення винахідницьких завдань.

Методичний компонент пов’язаний з методичним мисленням, що оперує дидактико-методичними поняттями. Він визначає педагогічну спрямованість мислення, окреслює сферу

застосування цієї діяльності, уточнює кінцеву та проміжну мету діяльності з урахуванням чинників і умов конкретної педагогічної ситуації. Це дозволяє формувати творчий підхід до професійної діяльності, індивідуальність стилю в методах роботи [5].

Встановлення особливостей професійно-графічної підготовки майбутніх учителів технології дало можливість В. Сидоренко та А. Гедзику визначити її рівні та рівні оволодіння професійною діяльністю, які на нашу думку, можуть характеризувати і професійну підготовку вчителів взагалі. Так, ураховуючи індивідуальні можливості студентів і їх здатність до засвоєння змісту навчальних дисциплін, науковець визначив рівні професійної підготовки: репродуктивно-пошуковий; пошуково-творчий та творчий, що відповідає рішенням комплексних завдань на рівні елементів раціоналізації.

Рівнями оволодіння професійною діяльністю вчителя були визначені нульовий – репродуктивний (нормативно-мінімальний), перший – репродуктивно-пошуковий, другий – пошуково-творчий, третій – творчий [5].

У останній своїй праці [6] В. Сидоренко стверджував, що головною причиною неефективності підготовки вчителя технології є відсутність узгодженості її спрямування з шкільними програмами з трудового навчання.

Першою фактом підтвердження цього, як зазначає вчений, є невизначеність з рівнями підготовки вчителів і їх професійними обов'язками відповідно до кожного з освітніх рівнів. Другим фактом визначено відсутність належного навчально-методичного забезпечення підготовки вчителів – відсутність орієнтації майбутнього вчителя на стрімкі та динамічні зміни виробничої діяльності, незначна кількість підручників і навчальних посібників зі спеціальності, відсутність в навчальних планах нових навчальних дисциплін тощо. Третім фактом є вкрай фізично і морально застаріла навчально-матеріальна база на якій відбувається підготовка майбутнього вчителя. Четвертий факт обумовлюється непростим ставленням до самої спеціальності вчителя трудового навчання в педагогічному ВНЗ. Недооцінка вагомості методичної підготовки майбутнього вчителя визначено п'ятим фактом. Він обумовлюється зосередженням уваги викладачів на рівні інженерної підготовки студентів і недостатньою увагою до готовності студентів технологічних факультетів проводити уроки, їх здатності розвивати й виховувати учнів тощо.

Шостий факт пов'язаний зі змінами пріоритетів, яка відбулась у шкільному трудовому навчанні – відхід від потреби готувати учнів до виконання трудових функцій з найпростіших робітничих спеціальностей, набуття змістом програми розвивального характеру та її спрямування на засвоєння учнями знань і формування вмінь, необхідних для забезпечення якості власного життя, не знайшла відображення в навчальному плані підготовки вчителя. Свідченням цього є суто виробничі дисципліни, які залишилися в навчальних планах педагогічних ВНЗ.

Сьомим фактом є недостатня якість наукових досліджень теоретичних і методичних аспектів цього процесу та низький коефіцієнт корисної дії наукової діяльності деяких викладачів ВНЗ [6].

Восьмий факт обумовлюється невідповідністю у назві вчительської спеціальності “Вчитель технологій” та назвою навчального предмета, який затверджено як “Трудове навчання”.

Саме подолання визначених суперечностей, визначено науковцем, забезпечить таку підготовку вчителів, яка буде відповідати змісту конкретного навчального предмета та потребам суспільства взагалі.

Загальні висновки. Таким чином, у педагогічній спадщині В. Сидоренка розкрито бачення підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, яке включає: розуміння ним даної проблеми як засобу удосконалення трудового навчання школярів; звернення уваги на недоцільність перейменування спеціальності вчителя трудового навчання на вчителя технологій та необхідність гуманізації його роботи; обґрунтування шести груп компетентностей сучасного вчителя трудового навчання; визначення аспектів фундаменталізації його підготовки як умови забезпечення професійної мобільності; визначення ним рівнів професійної підготовки вчителя та рівнів оволодіння професійною

діяльністю; з'ясування суперечностей, що обумовлюють невідповідність підготовки вчителя потребам сучасної школи.

Педагогічні погляди вченого стосовно проблеми підготовки вчителя трудового навчання (технології) відображали реалії розбудови національної системи освіти, були спрямовані на підвищення продуктивності навчального процесу як учнів школи так і студентів педагогічних ВНЗ і мають бути враховані теоретиками та практиками, які прагнуть змін в напрямку запровадження продуктивних технологій у технологічну освіту.

Використана література:

1. Сидоренко В. К. Що приховується за прагненням технологізувати трудове навчання школярів / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 11. – С. 3-7.
2. Коберник О. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України / О. Коберник, В. Мадзигон, В. Сидоренко та ін. – К. : Науковий світ, 2014. – 22. С.
3. Сидоренко В. Сутнісні характеристики професійної компетентності / В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 5. – С. 3-7.
4. Сидоренко В. Психологічні основи трудового навчання – важливий компонент професійної підготовки вчителя // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 3. – С. 25-28.
5. Сидоренко В. Концептуальні положення професійно-графічної підготовки майбутніх учителів технологій / В. Сидоренко, А. Гедзик // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 11-12. – С. 26-29.
6. Сидоренко В. К. Що заважає подолати невідповідність підготовки вчителя трудового навчання потребам сучасної школи / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – № 5. – С. 2-6.

References:

1. Sydorenko V. K. Shcho prykhovuetsia za prahnenniam tekhnolohizuvaty trudove navchannia shkoliariv / V. K. Sydorenko // Trudova pidhotovka v zakladyakh osvity. – 2009. – № 11. – S. 3-7.
2. Kobernyk O. Kontsepsiia tekhnolohichnoi osvity uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy / O. Kobernyk, V. Madzihon, V. Sydorenko ta in. – K. : Naukovyi svit, 2014. – 22 S.
3. Sydorenko V. Sutnisni kharakterystyky profesiinoi kompetentnosti / V. Sydorenko // Trudova pidhotovka v zakladyakh osvity. – 2010. – № 5. – S. 3-7.
4. Sydorenko V. Psykhofiziologichni osnovy trudovoho navchannia – vazhlyvyi komponent profesiinoi pidhotovky vchytelia / V. Sydorenko // Trudova pidhotovka v zakladyakh osvity. – 2010. – № 3. – S. 25-28.
5. Sydorenko V. Kontseptualni polozhennia profesiino-hrafichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv tekhnolohii / V. Sydorenko, A. Hedzyk // Trudova pidhotovka v zakladyakh osvity. – 2011. – № 11-12. – S. 26-29.
6. Sydorenko V. K. Shcho zavazhaie podolaty nevidpovidnist pidhotovky vchytelia trudovoho navchannia potrebam suchasnoi shkoly / V. K. Sydorenko // Trudova pidhotovka v suchasnii shkoli. – 2013. – № 5. – S. 2-6.

Китова О. А. Подготовка учителя трудового обучения в педагогическом наследии В. К. Сидоренка.

В статье розкрито видение В. Сидоренка подготовки учителя трудового обучения. Показано понимание ним этой проблемы как как средства усовершенствования трудового обучения школьников; обращение внимания на нецелесообразность переименования специальности учителя трудового обучения на учителя технологий и необходимость гуманизации его работы; обоснование шести групп компетентностей учителя трудового обучения; определение аспектов фундаментализации подготовки учителя как условия обеспечения его профессиональной мобильности; определение уровней профессиональной подготовки учителей и уровней овладения профессиональной деятельностью; определение причин несоответствия в подготовке учителей технологии требованиям современной школы.

Ключевые слова: учитель трудового обучения (технологии), педагогическое наследие В. К. Сидоренка, условия обеспечения профессиональной мобильности учителя.

Kitova O. A. Preparation of teacher of the labour teaching in a pedagogical legacy V. K. Sidorenka.

In the article rozkrito vision of V. Sidorenka preparations of teacher of the labour teaching. Understanding is rotined by him this problem as as facilities of improvement of the labour teaching of schoolboys; appeal of attention on pointlessness of renaming of speciality of teacher of the labour teaching on the teacher of technologies and necessity of humanizing of his work; ground of six groups of kompetentnostey teacher of the labour teaching; determination of aspects of fundamentalizacii of preparation of teacher as terms of providing of his professional mobility; determination of levels of professional preparation of teachers and levels of capture professional activity; determination of reasons of disparity in preparation of teachers of technology to the requirements of modern school.

Keywords: teacher of the labour teaching (technologies), pedagogical legacy of V.K Sidorenka, terms of providing of professional are mobil'nosti teachers.

УДК 37.015.31

Коваль В. О., Коновальчук М. В.

ТВОРЧИСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються методологічно інноваційні підходи в сучасній освіті, зумовлені розвитком постіндустріального суспільства, що приносить із собою децю інший спосіб життя, ставить вимоги до людини нового типу з багатоваріантним мисленням, креативною, ініціативною, духовно розвиненою. Досліджуються аксіологічні домінанти сучасної освіти, зокрема дефініція “творчість” як пріоритетна цінність освіти. У цьому контексті розглядається креативний підхід, що полягає у максимальній орієнтації педагогів на творче начало у навчальній діяльності, введення діалогічності на противагу монологічності, проектуванні і супроводі розвитку творчої особистості, здатної використовувати здобуті знання для конкурентноспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя, що сприятиме інноваційному розвитку суспільства.

Ключові слова: творчість, освіта, інноваційність, креативність, нейродидактика, педагогічна творчість, життєтворчість.

Сьогодні ми є свідками процесів постстандартизації (дестандартизації): нові технології дозволяють виробляти на замовлення індивідуальну продукцію та послуги, відбувається демасифікація засобів мас-медіа, розпадається єдина масова точка зору, що порушує стандартизований образ світу, пропагований комунікаційними технологіями “другої хвилі” розвитку суспільства (Е. Тофлер). Суспільство та освіта вводиться у розмаїття образів, ідей, символів і цінностей. Кінцева мета цього процесу – розмаїття стилів життя, де ми можемо бути креативними, високоіндивідуалізованими особистостями.

Елвін Тофлер, наголошуючи на суттєвій зміні парадигми 21 століття, зокрема у сфері освіти, у світовому бестселері “Третя хвиля” стверджує, що будь-яке суспільство розвивається хвилеподібно. Дитина Першої Хвилі, виростаючи в селі, яке змінювалось дуже повільно, будувала свою модель реальності, користуючись образами, отриманими з дуже малої кількості джерел інформації – учителя, священика, керівника й, над усе, від сім’ї. І церква, і сім’я, і держава стверджували одне й те саме. Друга Хвиля значно збільшила кількість каналів, з яких індивід формував свою картину реальності. Поряд із минулими, з’явилися засоби масової інформації: газети, журнали, радіо, телебачення, які допомагали виробити стандарти поведінки, яких вимагала індустріальна система виробництва в регіональних, етнічних, родових та лінгвістичних напрямках. Третя Хвиля (постіндустріальне суспільство) приносить із собою новий спосіб життя, ставлячи вимоги до людини нового типу – маючої багатоваріантне мислення, креативної, ініціативної, духовно розвиненої [7, с. 32].

Норберт Вінер висловив своєрідне кредо нашого сучасного життя: “Ми настільки змінили своє оточення, що тепер для того, щоб у ньому жити, нам треба змінити себе...” Якщо освіта індустріального суспільства наголошувала на вивченні речей аналітично, в ізоляції одна від одної, наслідком чого стала вузька надспеціалізація, фрагментарність, частковість, то сучасна культура, освіта прагне до холізму, до інтегрованого погляду на проблеми, синтезу фрагментарного знання, міжпредметного мислення, багатопредметних досліджень.

Сьогодні цей факт є вже беззаперечним: школа має готувати дітей до реалій майбутнього життя. Для цього недостатньо володіти теоретичними знаннями про те, як жити і працювати. Дітям потрібно вміти передбачати зміни і адаптуватися до них на особистісному та соціальному рівнях. Відтак, щоб вижити в умовах, які готує майбутнє,